

Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socca
PL 760
00029 HUS

ETELÄ-SUOMEN SOSIAALIALAN OSAAMISKESKUS SOCCAN ASiantuntijalausunto Kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socca kiittää mahdollisuudesta osallistua valiokuntakuulemiseen ja lausua näkemyksensä esityksestä kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamiseksi.

Esityksen tavoitteet hallinnollisen työn keventämisestä ja päällekkäisyyksien purkamisesta aktivointi- ja työllistymissuunnitelmien välillä ovat kannatettavia. Aktivointisuunnitelmia laadittaisiin jatkossa vain toimeentulotukea työttömyyden perusteella saaville, kun taas työttömyysetuutta saavat ohjautuisivat kuntouttavaan työtoimintaan tai muihin palveluihin monialaisen työllistymissuunnitelman perusteella. Tämä vähentäisi aktivointisuunnitelmien määrää ja keventäisi sosiaalihuollon hallinnollista työtä hyvinvointialueilla. Samalla työnjako viranomaisten välillä voisi selkeytyä, mikä parantaisi prosessien johdonmukaisuutta.

On myönteistä, että aktivointityötä vahvistetaan erityisesti perustoimeentulotukea saaviin. Tämä voi parantaa heidän mahdollisuuksiaan saada tarvitsemiaan palveluja ja tukea työllistymiseen tai kuntoutumiseen. Uudistus voi myös vähentää tilanteita, joissa aktivointisuunnitelmia tehdään asiakkaille, joilla ei ole tarvetta kuntouttavalle työtoiminnalle tai sote- ja työvoimapalvelujen yhteensovittamiselle. Työllisyyspalvelut voivat tällöin edistää työllistymistä ilman lakisääteistä aktivointivelvoitetta sosiaalihuollon kanssa.

Esitys näin ollen tarjoaa lähtökohdan uudistukselle, mutta sen toteutuksessa on huomioitava tietyt haasteet, joita on jo kattavasti tuotu esiin hallituksen esityksessä 109/2025.

Sosiaalialan osaamiskeskus Socca nostaa esiin huolen asiakasryhmistä, jotka voivat jäädä väliinputoajiksi. Aktivointisuunnitelman rajaaminen vain toimeentulotukea saaviin voi sulkea ulkopuolelle henkilöitä, joilla ei ole oikeutta toimeentulotukeen esimerkiksi perheen tulojen tai säästöjen vuoksi, mutta joilla on silti selkeä palvelutarve. Palveluihin ohjautumisen tulisi perustua yksilölliseen tarpeeseen.

Lisäksi monialaisen tuen kriteerit eivät kata kaikkia, jotka aiemmin kuuluivat aktivointiehdon piiriin. TYM-lain mukainen asiakkuus edellyttää useamman viranomaisen palvelutarvetta – pelkkä kuntouttavan työtoiminnan tarve ei riitä. Työttömyysetuutta saavat asiakkaat, joilla on kuntouttavan työtoiminnan tarve, mutta ei monialaista palvelutarvetta, voivat jäädä ilman reittiä palveluun.

Suunnitelmien tulisi vastata asiakkaan palvelutarvetta. Jos työllistyminen tai kouluttautuminen edellyttää pidempää työskentelyä ja sosiaalista kuntoutusta, ensisijaisena tulisi olla sosiaalityön tai sosiaalihoituksen asiakassuunnitelma. Tällöin yhteinen aktivointisuunnitelma ei ole välttämätön tai ensisijainen.

Painopisteen siirtyminen aktivointisuunnittelusta monialaiseen työskentelyyn lisää henkilöstöressurssien tarvetta erityisesti monialaisen palvelutarpeen arvioinnissa ja monialaisen työllistymissuunnitelman laatimisessa. Esityksen myötä asiakkaita ohjautuu todennäköisesti monialaiseen palveluun myös ilman todellista monialaisen tuen tarvetta. Tämä ei kevennä hyvinvointialueiden velvoitteita ja aktivointisuunnittelusta vapautuva työpanos ei siirry hyvinvointialueilla automaattisesti monialaiseen työskentelyyn. Riskinä on, että TYM-prosessi ruuhkautuu ja palvelujen kohdentuminen heikentyy asiakkaille, joille on suurin palvelutarve. Tällä hetkellä työllisyysalueilla on myös hyvin rajattu resurssi TYM- työhön.

Jatkossa myös toimeentulotukilain uudistuksen myötä työllisyyspalveluissa asioi entistä enemmän asiakkaita, joilla on puutteita työ- ja toimintakyvyssä. Tämä lisää myös työllisyyspalveluiden henkilöstön työmäärää ja käytettyä aikaa palvelutarpeen tunnistamiseen. Olisi myös tärkeää vahvistaa työllisyyspalveluiden ja Kelan työntekijöiden osaamista työ- ja toimintakykyongelmien tunnistamisessa, jotta TYM-lain mukaiseen monialaiseen palvelutarpeen arviointiin pystytään ohjaamaan palveluita tarvitsevia henkilöitä. On myös tarpeen kehittää viranomaisyhteistyötä ja toimivia konsultaatiokäytäntöjä.

Esityksessä todetaan, että vaikutusten arviointiin liittyy merkittävää epävarmuutta, ja kokonaisuutena arvioiden esityksellä voi olla resurssitarvetta lisääviä vaikutuksia eri viranomaisille. Tämä korostaa tarvetta seurannalle ja arvioinnille heti lain voimaantulon jälkeen. Erityisen tärkeää on seurata vaikutuksia nuorten ja pitkäaikaistyöttömien palveluihin pääsyyn. Koska kustannusvaikutukset ovat epävarmoja, olisi syytä harkita luopumista hyvinvointialueiden rahoituksen vähentämisestä.

Jatkossa kuntouttavan työtoiminnan käyttö voi vähentyä esimerkiksi kuntien maksuosuuksien muutosten, toimeentulotukilain uudistuksen sekä monialaiseen palveluun ohjautuvien asiakkaiden profiilin muutoksen vuoksi – työllisyyspalveluiden painopiste siirtyy entistä enemmän lähempänä työelämää oleviin asiakkaisiin ja varhaisempaan puuttumiseen. Lain valmistelussa on tärkeää varmistaa, ettei

palvelun saatavuus ja kohdentuminen pitkäaikaistyöttömiin, joilla on työ- ja toimintakyvyn rajoituksia, heikenny. Sosiaalisen kuntoutuksen roolia hyvinvointialueilla tulee vahvistaa erityisesti tilanteissa, joissa asiakkaan työllistyminen tai kouluttautuminen edellyttää pitkäaikaista työskentelyä ja elämäntilanteen tukea.

Sosiaalialan osaamiskeskus Socca kannattaa, että lain toimivuutta, ja sen vaikutuksia tarkastellaan sosiaalihuollon työllistymistä ja työ- ja toimintakykyä edistävien palvelujen kokonaisuuden uudistamisen yhteydessä.

Tytti Hytti, erikoissuunnittelija, Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socca